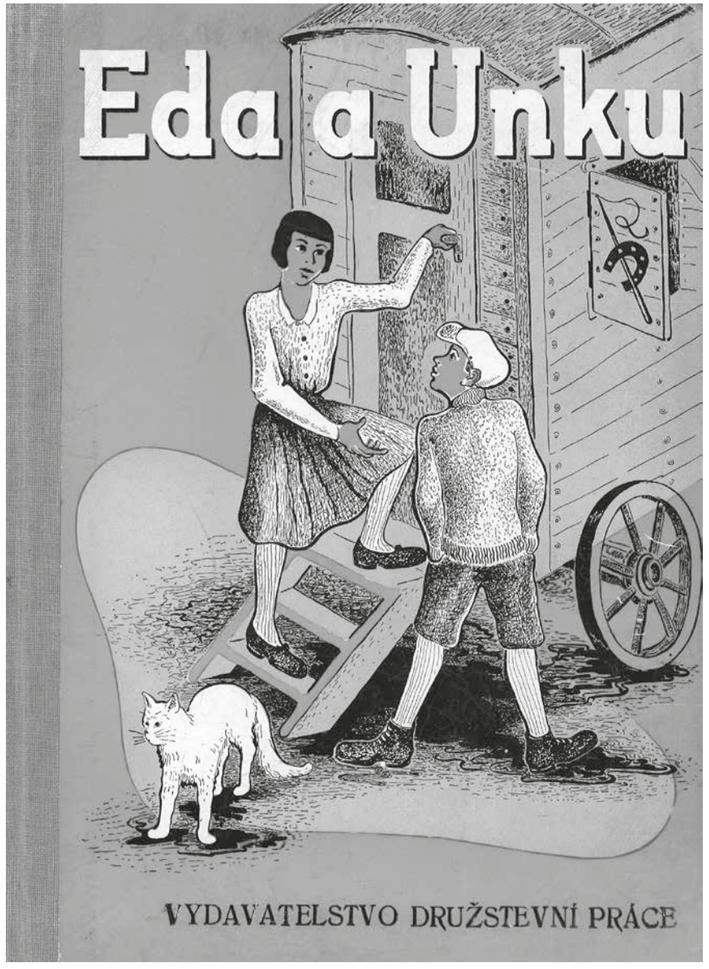

◀ *České vydání knihy Eda a Unku, Praha 1936*

Unku dobrodružné přátelství mezi chudým chlapcem Edem Sperlingem (taktéž skutečně žijícím) a romskou dívenkou. Tento román byl vzápětí (1933) s celou řadou jiných „závadných" titulů nacistickou cenzurou odsouzen k likvidaci, jinde na světě ale vyšel v překladu do několika jazyků, včetně češtiny. Český překlad s titulem Eda a Unku byl publikován v roce 1936 v Praze.

Jak výstava, tak doprovodná publikace a film, včetně historického románového zpracování přátelství dvou dětí, umožňují svým zaměřením na konkrétní osoby nahlédnout dějiny genocidy Romů z několika perspektiv. Zejména pedagogickým pracovníkům se přitom kombinace výše uvedených počinů nabízí jako vhodný prostředek pro jejich vzdělávací projekty zaměřené na toto těžké historické téma.

Milada Závodská

Výběr z přehledu veřejné činnosti Muzea romské kultury za rok 2018

Zkrácená verze výroční zprávy, která je v plném znění na webových stránkách Muzea romské kultury www.rommuz.cz/vyrocni-zpravy

NÁVŠTĚVNOST	
celkem	36 424 návštěvníků
z toho výstavy muzea vidělo	32 906 návštěvníků
edukační programy v rámci školních skupin navštívilo	3 518 návštěvníků

PŘECHODNÉ VÝSTAVY

Vesmír je černý / O kosmos hino kalo

3.. 11. 2017–28. 1. 2018, v Místodržitelském paláci Moravské galerie v Brně

Kurátor: Anita Topínková (Somrová), externí kurátoři: Ladislava Gažiová, Natálie Drtinová, Ondřej Chrobák

Umělecký projekt Ladislavy Gažiové konstruoval chronologický příběh romského umění na základě sbírkového fondu Muzea romské kultury. Osvobozoval tento vizuální materiál z bezčasí, do kterého jej zvykově vřazují stereotypně nadužívané kategorie insitní umění nebo *Art brut*. Naopak zdůrazňoval formální a stylové momenty tvorby, které mají filiace k „obecným" dějinám umění, a vyhledával vazby ke konkrétním společensko-emancipačním fenoménům v historii Romů. Součástí výstavy byly také výsledky z Uměleckého sympozia, 5. setkání romských umělců, které proběhlo v Muzeu romské kultury v roce 2017.

Výstava byla první spoluprací mezi dvěma státními brněnskými institucemi, Moravskou galerií a Muzeem romské kultury.

▲ *Pohled do výstavy O kosmos hino kalo / Vesmír je černý, 2018, Místodržitelský palác Moravské galerie, Brno. Foto MRK – Adam Holubovský*

▲ *Komentovaná prohlídka výstavy O kosmos hino kalo / Vesmír je černý s kurátorem Ondřejem Chrobákem, Místodržitelský palác Moravské galerie, Brno. Foto MRK – Adam Holubovský*

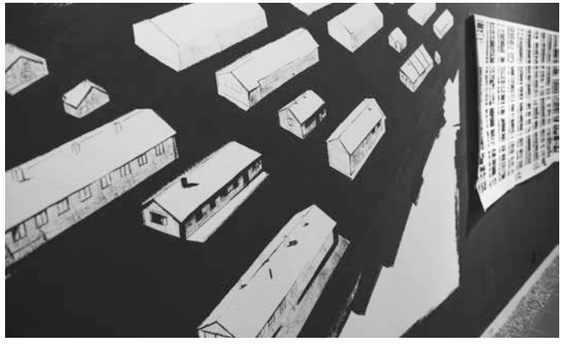

▲ *Pohledy do výstavy Bez nenávisti? / HateFree?, 2018, Brno. Foto MRK – Adam Holubovský*

Bez nenávisti? / Hate free?

13. 10. 2017–25. 2. 2018

Kurátorka: Katarína Gecelovská, extrerní kurátorka: Zuzana Štefková

Výstava Bez nenávisti? / Hate free? navazuje na projekt HateFree, reagující na nárůst nenávistných postojů vůči menšinám v ČR a na výstavu Hatefree? v Centru současného umění DOX v roce 2016. Její inovovaná podoba se zaměřila na romskou menšinu.

Vystavující umělci: Míša Pospíšilová Králová, Richard Wiesner, Csaba Nemes, KundyCrew, Magda Fabianczyk, Lukáš Houdek, Romane Kale Panthera Group, Tamara Moyzes, Milan Kohout, Franceska a Sára, Dagmar Lorenz Mayer, Tomáš Rafa, Ivanka M. Čonková

Andrej Pešta: Mire sveti / Světy Andreje Pešty

23. 3.–30. 9. 2018; prodlouženo do 10. 3. 2019

Kurátor: Adam Holubovský, externí kurátor: Tomáš Pospěch

Andrej Pešta (1921–2009) byl významnou romskou osobností, amatérským fotografem, literátem a výtvarníkem, jehož životní osud nebyl dosud nějak komplexněji zpracován a prezentován. Výstava představila odkaz Andreje Pešty prostřednictvím jeho fotografií ze sbírky muzea. Rozsáhlý archiv Peštových fotografií umožňuje nahlédnout do života Romů v Československu v období 50.–80. let 20. stol., kdy nám z daného prostoru prozatím není známa tvorba žádného dalšího romského fotografa. Divák je konfrontován s jinou výpovědí o Romech, než na jakou je v české a slovenské dokumentární fotografii zvyklý. Svou autenticitou a tematickým zaměřením fixuje nadčasové hodnoty romské kultury. Výstavu doprovází reprezentativní fotografická publikace Andrej Pešta: O Fotki a stejnojmenný krátkometrážní dokumentární film (obojí z produkce MRK), který na festivalu MUSAIONfilm 2018 získal hlavní cenu Černý Janek a cenu za nejlepší český film na Mezinárodním filmovém festivalu Etnofilm Čadca 2018.

V rámci prodloužení výstavy muzeum vyhlásilo v říjnu 2018 fotografickou soutěž na dvě témata. První téma, Romská rodina, zahrnovalo skupinové fotografie z rodinných alb, portréty, momentky, každodenní život romských rodin na našem území a na Slovensku

▲ *Pohledy do výstavy Andrej Pešta: Mire sveti / Světy Andreje Pešty, 2018, Brno. Foto MRK – Adam Holubovský*

do roku 1980. Druhé téma, Romové za objektivem fotoaparátu, sestávalo z tematicky neomezených fotografií pořízených jedním autorem. K soutěži vznikla také webová galerie všech přihlášených fotografií dostupná na webových stránkách muzea.

VÝSTAVY MIMO BUDOVU MUZEA

Miranda – romský holokaust

25. 1. 2018–25. 2. 2018

Brno, výstava finské organizace DROM v sídle Veřejné ochránkyně práv

Kurátoři: Dušan Slačka, Kristýna Kohoutová, Roman Truksa

Světově jedinečná expozice, která vznikla ve Finsku, Miranda – cikánský holokaust, se dostala i do České republiky jako součást mezinárodního turné podpořeného Evropskou unií. Výstava byla vytvořena kulturním radou a předsedou finské Asociace pro umění a kulturu DROM Veijo Baltzarem, jenž je renomovaným romským autorem a umělcem.

Jedná se o evropský projekt Očima Mirandy 2017–2018, jehož součástí je prezentace výstavy v evropských zemích. Výstava byla během roku 2018 představena také v Evropském parlamentu v Bruselu.

Výstavní projekt se zakládá na pravdivém životním příběhu Mirandy narozené na Slovensku a vypráví o umlčené genocidě Romů za II. světové války. Brněnská podoba výstavy vznikla ve spolupráci MRK s finskou organizací DROM.

▲ *Pohled do výstavy Miranda – romský holokaust, 2018, Brno. Foto MRK – Adam Holubovský*

Červenú sukňu mám…/ Loli rokľa hin man…

24. 4.–29. 5. 2018

Slovenské národné múzeum v Martine (SNM), Múzeum kultúry Rómov na Slovensku

Výstava pořádaná v Etnografickém múzeu SNM dokumentovala historický vývoj způsobu odívání zejména romských žen na území dnešního Slovenska do druhé poloviny 20. století. MRK zapůjčilo 11 kusů ženských oděvních kompletů a součástek z fondu textilu, např. svatební komplet halenky a sukně z počátku 20. století zdobený paličkovanou krajkou a tzv. cikánskými tkanicemi, sametové šaty pro dívku ve věku 7-9 let z druhé poloviny 20. století. Kromě předmětů s přímou vazbou na Slovensko MRK poskytlo ze své sbírky i ženské oděvní komplety jiných romských subetnických skupin, např. unikátní rozhalenku s volánky šitou romskou rumunskou princeznou Luminitou Cioabou, komplety indických Bandžárů, německých Sintů a finských Kale. Výstavu zhlédlo 2245 návštěvníků.

Kotororo (pozn.: z romského kotor – kousek/kousíček)

28. 9.–29. 9. 2018

Tabook – EXCZECHOSLOVAKIA (Československo aneb Židé, Němci, Romové, Maďaři, Poláci, Rusíni…), Tábor

Kurátor: Anita Topínková (Somrová)

Prezentace sbírkových předmětů z fondu výtvarného umění a textilu v rámci festivalu malých nakladatelů v Táboře. Výběr zajistil Juraj Horváth, ilustrátor a pořadatel festivalu. Byla prezentována tvorba neprofesionálních výtvarníků, například Andrej Pešta, Dezider Fertö, Martkéta Šestáková. Výstavu zhlédlo 1000 návštěvníků.

Dezider Fertő. Rómsky rezbár

Gemersko-malohontské múzeum v Rimavskej Sobote

25. 10. 2018–31. 1. 2019

Výstava představující život a dílo výjimečného romského řezbáře Dezidera Fertő (1921–1996), pro kterou bylo ze sbírky MRK zapůjčeno 38 děl. Fertö se narodil v obci Gemerská Ves a působil jako pedagog na střední zemědělské škole v Lučenci, Jesenském a Košicích. Po návratu do rodné obce pracoval jako agronom. Práci se dřevem se začal věnovat v roce 1980, po smrti manželky. Zhotovoval reliéfy a sošky především z lipového a ořechového dřeva, využíval světské i náboženské motivy. Výstavu zhlédlo za uvedený rok 287 návštěvníků.

▲ *Pohled do výstavy Dezider Fertő. Rómsky rezbár, 2018, Rimavská Sobota – Slovensko. Foto MRK – Adam Holubovský*

VYBRANÉ AKCE V ROCE 2018

Muzeum romské kultury během roku 2018 uspořádalo několik desítek akcí. Mimo vzdělávací programy ve stálé expozici byl připraven doprovodný program k úspěšné výstavě Andrej Pešta: Mire sveti / Světy Andreje Pešty. Již tradičně se muzeum otevřelo návštěvníkům v rámci Brněnské muzejní noci, zapojilo se do oslav Týdne romské kultury i pouličního festivalu Ghettofest. Muzeum uspořádalo dva pietní akty k připomínce romského holokaustu. Proběhla také řada přednášek a workshopů.

TÝDEN ROMSKÉ KULTURY

Muzeum romské kultury se v roce 2018 zapojilo do programu **Týdne romské kultury** (8.–13. 4. 2018) komentovanou prohlídkou a výtvarnou dílnou k výstavě Andrej Pešta: Mire sveti a zahajovacím koncertem cimbálové muziky.

▲ *Zahájení týdne romské kultury v MRK. Cimbálová muzika Tomáše Zouhara, 8. 4. 2018, Brno. Foto MRK – Adam Holubovský*

◀ *Zahájení týdne romské kultury v MRK. Program pro děti ve výstavě Andrej Pešta: Mire sveti / Světy Andreje Pešty, 8. 4. 2018, Brno. Foto MRK – Adam Holubovský*

BRNĚNSKÁ MUZEJNÍ NOC

V rámci **Brněnské muzejní noci** (19. 5. 2018) byly pro návštěvníky připraveny komentované prohlídky v expozici, dva koncerty, ochutnávka romských jídel a ručně vyřezávaný kolotoč Matěje Holuba. Na pódiu před muzeem proběhl koncert tradiční romské hudby – Adriana Drafiová – Gitana (SK), ve dvoře muzea se uskutečnila *jam session* s hudebníky z Amaro Records (komunitní nahrávací studio, prostor IQ Roma servisu na ulici Milady Horákové v Brně).

►►► *Brněnská muzejní noc v Muzeu romské kultury, 19. 5. 2018, Brno. Foto MRK – Adam Holubovský*

GHETTOFEST

Do brněnského street festivalu **Ghettofest** (10. 6. 2018) se muzeum zapojilo workshopem romských tanců pod vedením Veroniky Kačové, besedou Hip hop jako cesta z ghetta a koncertem cimbálové muziky *Pálinka*.

▲ *Pouliční festival Ghettofest 2018, 9. 6. 2018, Brno. Foto MRK – Adam Holubovský*

ROMOVÉ A STÁT

Ke stému výročí republiky pořádalo MRK 24. 10. 2018 v reprezentativních prostorách Freskového sálu brněnské Staré radnice veřejnou diskusi **Romové a stát.** Mezi panelisty diskuse byly zejména vzdělané romské osobnosti a odborníci na vybraná témata veřejného života: Mgr. Anna Červeňáková, Mgr. Jana Mikulčická, Mgr. Peter Pollák, Ph.D., Mgr. David Beňák, DiS., debatu moderovala ředitelka muzea Jana Horváthová. Akce byla doprovázena křtem publikace Aby bylo

▲ *David Tišer přebírá cenu Muzea romské kultury za rok 2018 na veřejné události ke stému výročí republiky – Romové a stát, 24. 10. 2018, Freskový sál, Stará radnice – Radnická 8, Brno. Foto MRK – Adam Holubovský*

▲ *Romové a stát, 24. 10. 2018, Brno. Foto MRK – Adam Holubovský*

i s námi počítáno a vyhlášením Ceny Muzea romské kultury, která je od roku 2009 každoročně udílena významným osobnostem spolupracujícím s muzeem. Laureátem za rok 2018 se stal David Tišer. Cenu obdržel za: „uměleckou tvorbu, organizaci kulturního života a schopnost vytvářet sounáležitost napříč generacemi i za vytrvalé a statečné úsilí ve věci zlepšování kvality soužití Romů a majority. Za boj se stereotypy jak na straně majority, tak uvnitř romských komunit a průkopnické aktivity v oblasti romské LGBT komunity. Za organizaci oslav Mezinárodního dne Romů v České republice“. Cenu předala ředitelka muzea Jana Horváthová a veřejná ochránkyně práv Anna Šabatová. Hudební doprovod akce zajistilo jazzové kytarové *Trio Carlos – Manouche*, pod vedením sintského hudebníka Karla Vlasáka. Akce byla součástí řetězce oslav Společné století 1918–2018, který koordinovalo i finančně podpořilo Ministerstvo kultury ČR.

VZDĚLÁVACÍ A LEKTORSKÁ ČINNOST

Lektorské oddělení MRK připravuje edukační programy pro školní i zájmové skupiny ve stálé expozici a přechodných výstavách. Ve spolupráci s odborným oddělením zajišťuje také jednorázové akce, jako jsou např. přednášky, workshopy, besedy nebo komentované prohlídky dle objednávky. V roce 2018 bylo realizováno 157 vzdělávacích programů zaměřených na kulturu a dějiny Romů, kterých se zúčastnilo 3 518 návštěvníků. Ve spolupráci s brněnskou pobočkou Židovského muzea v Praze se jedenáctkrát uskutečnil program pro žáky 7.–9. tříd ZŠ a studenty SŠ Nezapomeneme – חכשא אל – *Na bisteraha*, zaměřený na holokaust. Ve spolupráci s Institutem Terezínské iniciativy a Romeou uspořádalo MRK letní školu pro učitele. Třídenního semináře Lidé a místa. Síla příběhů ve vyprávění o moderních dějinách se v srpnu zúčastnilo 20 pedagogů a více než desítka lektorů a hostů. Součástí programu byly dílny s odbornými pracovníky muzea, muzejní pedagožkou i externími lektory, veřejnosti přístupná beseda s Petrem Torákem a promítání filmu Stíny romského holokaustu s navazující besedou s jeho autorkou Renatou Berkyovou. Poslední den letní školy probíhal v památníku na místě bývalého tzv. cikánského tábora v Hodoníně u Kunštátu.

SOCIÁLNĚ-EDUKAČNÍ AKTIVITY

Muzeum romské kultury se dlouhodobě zaměřuje na podporu vzdělávání sociálně znevýhodněných (zejména romských) dětí a mládeže v rámci sociálně edukačních aktivit. Mezi hlavní aktivity patří individuální doučování, mentoring a volnočasové aktivity v rámci **Dětského muzejního klubu**.

Individuální doučování zajišťuje koordinátorka programu, podílí se na něm celkem 86 dobrovolníků (z toho 19 studentů Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity). Díky finanční podpoře nadace Bader Philanthropies v rámci projektu *Afterschool Tutoring* and Mentoring se individuálnímu doučování věnují 2 mentorky na 0,5 úvazku. V rámci projektu Společně za vzděláním, který finančně podpořilo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, bylo možné zaměstnat 5 expertních doučujících na DPP, kteří se věnují podpoře v klíčových předmětech – český jazyk, matematika a angličtina. Od září 2017 jsme zapojeni v projektu města Brna Prevence školní neúspěšnosti v městě Brně a díky tomu se na doučování podílí doučující na DPP v rozsahu 30 hodin měsíčně. V roce 2018 jako koordinátorka programu působila Petra Banďouchová, kterou po dobu rodičovské dovolené od června nahradila Tereza Marková, v mentorském týmu působila Kristýna Glaserová, Nikola Jaklová (do dubna 2018), Jana Šafaříková a Tereza Marková (do června 2018). V prvním pololetí roku 2018 navštěvovalo individuální doučování 81 dětí, v druhém pololetí jich bylo celkem 69 – nejmladší děti jsou ve věku předškoláků, nejstarší klientka je ve čtvrtém ročníku SŠ.

Mentorské aktivity jsou zaměřené na zvýšení efektivity doučování a podporují také zapojení rodičů do vzdělávacího procesu. Děti jsou rozděleny do tří věkových skupin – každou z nich má na starosti jedna mentorka (1.–5. třída, 6.–8. třída, 9. třída – SŠ). Mentoring u nejstarší věkové skupiny je mimo jiné zaměřený na podporu přechodu žáků devátých tříd na střední školy a na podporu ve studiu na středních školách. Většina těchto žáků patří k dlouhodobým klientům doučování. Snažíme se je podporovat jak prostřednictvím doučování,

tak poradenstvím při výběru dalšího stupně vzdělávání. Zapojeným studentům dále pomáháme s podáváním stipendijních žádostí nebo při hledání brigád. Dvě studentky se pravidelně věnují doučování mladších dětí, v budoucnu bychom chtěli zvyšovat míru zapojení středoškolských studentů do doučování a volnočasových aktivit v rámci programu.

V prvním pololetí roku 2018 jsme pracovali se čtyřmi žáky devátých tříd a všichni byli úspěšně přijati na SŠ nebo SOU. V druhém pololetí roku 2018 jsme pravidelně pracovali s 8 studenty SŠ a SOU. Tři studentky získaly prestižní stipendium nadace Velux pro romské studenty a čtyři studentky byly zařazeny do stipendijního programu Retrostipendia Člověka v Tísni a Nadace Albatros.

Od září 2018 zavádíme do doučování Feuersteinovu metodu instrumentálního obohacování. Podstatou metody je stimulace kognitivního rozvoje, který umožňuje školní, sociální a osobnostní růst. Vytipovali jsme 2 děti se specifickými vzdělávacími potřebami navštěvující ZŠ, které absolvují hodiny pod vedením školené lektorky Jany Šafaříkové. U obou lze pozorovat pokroky ve vyjadřovacích schopnostech a dalších dílčích dovednostech. Do budoucna chceme tuto metodu představit dobrovolníkům, zapojit více dětí a uvažujeme také o možnosti nabídnout tuto metodu středoškolákům, kteří se připravují na maturitní zkoušku.

▲ *Žákyně 1. třídy na doučování, červen 2018. Foto MRK – Adam Holubovský*

▲ *Publikum závěrečné besídky doučování, červen 2018. Foto MRK – Adam Holubovský*

▲ *Doučovací místnost, červen 2018. Foto MRK – Adam Holubovský*

▲ *Vánoční dílny pro rodiče, děti a dobrovolníky, prosinec 2018. Foto MRK – Adam Holubovský*

PŘIPOMÍNKA HOLOKAUSTU. PÉČE O PIETNÍ MÍSTA

ODDĚLENÍ PAMÁTNÍKŮ

V lednu 2018 vzniklo v muzeu samostatné Oddělení památníků romského holokaustu. Dne 25. 1. 2018 fyzicky převzalo muzeum Památník Hodonín u Kunštátu. V jeho areálu jsou tři stavby – Informační centrum, Barák vězňů a Barák dozorců –, které byly předány bez expozice, pouze s návrhy expozice v digitální podobě. 12. 2. 2018 muzeum převzalo od Památníku Lidice Kulturní památku (KP) Lety, ve které jsou tří repliky vězeňských domů, amfiteátr a louka s předpokládaným nouzovým pohřebištěm obětí a s památníkem od akademického sochaře Zdeňka Hůly.

Dne 3. dubna 2018 došlo k předání bývalého vepřína akciovou společností firmy Agpi Muzeu romské kultury. Poslední vepři byli odvezeni z velkovýkrmny 13. března 2018 a areál je tak již vyklizený.

Dne 4. září 2018 došlo k revokaci usnesení vlády ze dne 21. 8. 2017 č. 609 a ze dne 23. 10. 2017 č. 766 a bylo schváleno uvolnění prostředků na demolici a archeologický výzkum ve výši 111,5 milionu Kč včetně DPH. V roce 2019 započaly přípravy na zadání architektonické soutěže, která bude vyhlášena v druhé polovině roku 2019.

Ohledně nové podoby pietního místa proběhlo několik kulatých stolů v Praze nebo v Letech a během celého roku se scházely pracovní skupiny, které debatovaly o budoucím uspořádání památníku. Na konci roku se rozběhlo výběrové řízení, které má vysoutěžit organizátora architektonické soutěže na budoucí památník.

PŘIPOMÍNKA HOLOKAUSTU ROMŮ A SINTŮ

PIETNÍ AKTY – PŘIPOMÍNKA OBĚTÍ GENOCIDY ROMŮ V OBDOBÍ II. SVĚTOVÉ VÁLKY

■ **7. 3. Pietní akt k připomínce prvního transportu Romů, MRK**

V roce 2018 uplynulo 75 let od prvního hromadného transportu Romů z Protektorátu Čechy a Morava vypraveného z Brna do vyhlazovacího koncentračního tábora Auschwitz II-Birkenau. Pietní akt se konal za přítomnosti premiéra České republiky Andreje Babiše, primátora města Brna Petra Vokřála, ministra spravedlnosti Roberta Pelikána a dalších představitelů politického a kulturního života a zástupců ambasád.

▶ *Pietní akt za uctění památky obětí holokaustu v Muzeu romské kultury, 7. 3. 2018, Brno. Foto MRK – Adam Holubovský*

▲ *Primátor města Brna Petr Vokřál pokládá květiny na každoročním pietním aktu v Muzeu romské kultury, 7. 3. 2018, Brno. Foto MRK – Adam Holubovský*

■ 12. 4. Jom ha-šoa
U příležitosti Dne holokaustu a hrdinství, hebrejsky *Jom ha-šoa ve ha-gvura*, mělo MRK svůj prezentační stánek a své zástupce na veřejném čtení jmen obětí holokaustu před Místodržitelským palácem Moravské galerie v Brně.

■ 13. 5. Pietní akt v Letech u Písku
V neděli 13. května proběhl pietní akt, který pořádá Výbor pro odškodnění romského holokaustu v čele s Čeňkem Růžičkou. V tuto dobu byl areál vepřína již vyklizený, a celé pietní shromáždění se tak neslo ve slavnostním duchu vděčnosti za odstranění „symbolu hanby a ponížení romského utrpení", jak zaznělo z úst přítomných. Aktu se zúčastnili představitelé současné i minulé vlády, velvyslanci a zástupci politických i kulturních hnutí, veřejnost romská i majoritní, celkem cca 300 osob. U památníku od Zdeňka Hůly zazněla krátká modlitba z úst římskokatolického kněze romského původu Vojtěcha Vágaie. Po proslovech byla pro účastníky možnost komentované prohlídky areálu vepřína.

▲ *Pietní akt v Letech u Písku, 13. 5. 2018, Lety u Písku. Foto MRK – Adam Holubovský*

▲ *Pietní akt v Letech u Písku, 13. 5. 2018, Lety u Písku. Foto MRK – Adam Holubovský*

■ 19. 8. Pietní akt v Hodoníně u Kunštátu
Již tradičně proběhl v Hodoníně u Kunštátu pietní akt za oběti holokaustu spáchaném na Romech a Sintech během II. světové války. Historicky poprvé však proběhl v nově vybudovaném Památníku holokaustu Romů a Sintů na Moravě. Během pietního aktu mohli návštěvníci vzdát hold obětem u pietní lokality jménem Žalov, která je na místě hromadných hrobů obětí tábora, vyslechnout proslovy, vzpomínky přeživších, a především vzácný proslov pravděpodobně jediné žijící bývalé vězeňkyně tzv. cikánského tábora Heleny Ondrášové, která krátce promluvila o svých vzpomínkách. Po skončení pietního aktu navázal seminář o vzdělávání na místech paměti, který byl součástí Letní školy pro učitele.

▶ *Pamětnice Helena Ondrášová během pietního shromáždění v Hodoníně u Kunštátu, 19. 8. 2018, Hodonín u Kunštátu. Foto MRK – Adam Holubovský*

►▲ *Pietní akt za uctění památky obětí romského holokaustu v místech bývalého protektorátního tzv. cikánského tábora v Hodoníně u Kunštátu, 19. 8. 2018, Hodonín u Kunštátu. Foto MRK – Adam Holubovský*

VYDAVATELSKÁ ČINNOST

V roce 2018 Muzeum romské kultury vydalo tyto publikace:

SADÍLKOVÁ, Helena, SLAČKA, Dušan, ZÁVODSKÁ, Milada. Aby bylo i s námi počítáno. Společensko-politická angažovanost Romů a snahy o založení romské organizace v poválečném Československu. Brno: Muzeum romské kultury, 2018, 230 stran.

Kniha je koncipována jako výběrová pramenná edice: v první části obsahuje výkladové odborné texty jednotlivých autorů věnující se pramenům a literatuře k založení Svazu Cikánů-Romů (Milada Závodská), poválečné sebeorganizaci a angažovanosti Romů v Československu (Helena Sadílková) a možnostem a limitům sebeorganizačních a aktivistických snah (Dušan Slačka), jež jsou doplněny unikátními historickými fotografiemi. Druhá část publikace je edicí dvanácti vybraných archivních pramenů z archivních institucí v ČR a na Slovensku (Národní archiv, Moravský zemský archiv, Archiv Kanceláře prezidenta republiky, Slovenský národný archív, Štátny archív Košice), které jsou otištěny v podobě kvalitních barevných reprodukcí a jsou opatřeny obsáhlým edičním a poznámkovým aparátem. Otištěné prameny i výkladové texty přibližují aktivismus a společensko-politickou participaci Romů a pokusy o založení celostátní romské organizace v období let 1948–1968/9. Založení Svazu Cikánů-Romů a Zväzu Cigánov-Rómov v závěru sledovaného období autoři textu nevnímají jako historickou singularitu, ale spíše jako vyústění dlouhodobého historického procesu vyjednávání participace Romů na společensko-politickém řešení věcí veřejných, včetně státních politik zaměřených na Romy od závěru 40. do konce 60. let. 20. století. Cílem publikace je přiblížit toto téma včetně primárních archivních pramenů historikům, romistům a dalším odborníkům, stejně jako laickým čtenářům se zájmem o dějiny romského aktivismu.

Publikace byla vydána díky finanční podpoře Ministerstva kultury České republiky v rámci grantové výzvy Podpora projektů k připomínkám významných výročí naší státnosti (1918, 1968 a 1993).

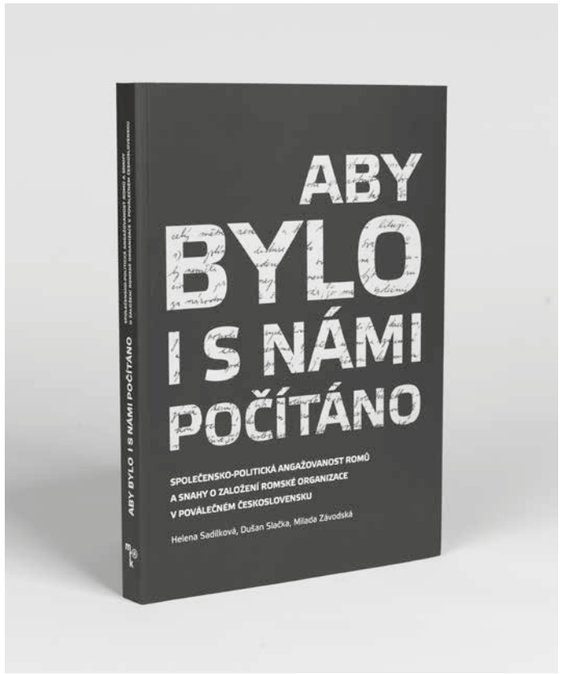

▲ *Publikace Aby bylo i s námi počítáno – Společensko-politická angažovanost Romů a snahy o založení romské organizace v poválečném Československu*

Bulletin Muzea romské kultury 26/2017. Brno: Muzeum romské kultury, 2018, 163 stran.
26. číslo Bulletinu Muzea romské kultury, jenž od roku 2014 vychází jako odborný romistický časopis s příspěvky procházejícími recenzním řízením, je věnováno zakladateli Muzea romské kultury, publicistovi, politikovi, aktivistovi a laureátu Ceny Muzea romské kultury (2011) Karlu Holomkovi, který v roce 2017 oslavil své 80. narozeniny. Toto a starší čísla Bulletinu MRK jsou v elektronické verzi dostupná na webových stránkách muzea.

▲ *Bulletin Muzea romské kultury 26/2017*

HORVÁTHOVÁ, Jana, SIGMUND HERÁKOVÁ, Alica (eds.). Amendar. Pohled do světa romských osobností. Brno: Muzeum romské kultury, 2018, 223 stran.
Výpravná publikace v klasické knižní vazbě reprezentativním způsobem nabízí biografické medailony vybraných 254 romských osobností, jejichž osobní životy v průběhu dvacátého a jednadvacátého století byly, anebo jsou, spojeny s českými zeměmi. Romové, nejen v historických dobách Rakousko-Uherska, ale ani v demokratickém prvorepublikovém Československu, natož v totalitních režimech, nemohli – a to až do roku 1990 – být více než jen oficiálně „neviditelní“ nositelé hrdosti na svůj vlastní původ. Z těchto všech veřejnosti neznámých Romů na více než dvou stech stranách knihy *Amendar* (tj. v romském jazyce vyjádřeno „od nás“ nebo „z nás“) vystupují jedinečné a inspirativní osobnosti napříč dějinami umění, a to jak umění hudebního, tak také výtvarného, literárního a dalších, sportu, školského vzdělávání, státní správy a také občanského aktivismu.

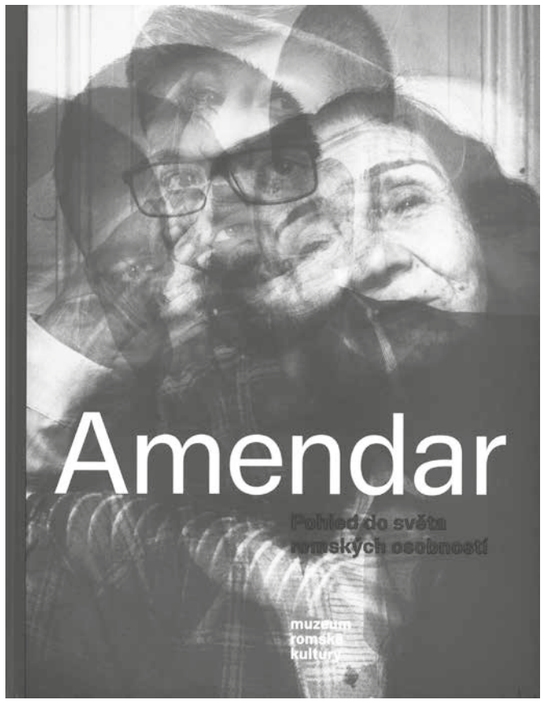

▲ *Publikace Amendar: Pohled do světa romských osobností*

Knihu otevírají dva rozsáhlé rozhovory se dvěma romskými osobnostmi střední generace – Monikou Mihaličkovou a Davidem Tišerem.

Vznik knihy byl financován ze dvou projektů, jednak z Bader Philantrophies – Promotion, jednak z MKČR formou provozního příspěvku – kulturní aktivity. Kniha vyšla nákladem 700 kusů. Křty knihy proběhnou v roce 2019 v rámci oslav Dne Romů jak Praze, tak i Brně. Můžeme prozradit, že kniha je nominována na cenu *Gloria Musaealis*.

ČINNOST ODBORNÉHO ODDĚLENÍ

Po celý rok vycházela činnost oddělení ze sbírkotvorné a střednědobé koncepce MRK a prováděcího rámcového plánu. Sbírka **Muzea romské kultury** (MRK) je zapsána pod evidenčním číslem MRR/002-05-13/231002 v Centrální evidenci sbírek muzejní povahy (dále jen CES) a je členěna do čtyř podsbírek a obsahuje celkem 13 sbírkových fondů.

Po celý rok probíhala chronologická a systematická evidence, v rámci níž byla dle potřeb pořizována fotografická dokumentace předmětů. Celkový počet přírůstků do sbírky Muzea romské kultury za rok 2018 činí **371 přírůstkových čísel, které tvoří celkem 1115 ks sbírkových předmětů**

K **nejvzácnějším akvizicím** patří materiály dokumentující perzekuci a genocidu Romů v období II. světové války. Jde především o soubor materiálů písemné povahy a fotografií převzatý od Památníku Lidice. Do **fondu fotodokumentace** byl zaevidován soubor fotografií z tzv. cikánského tábora v Letech u Písku, jehož první část pochází z pozůstalosti Františka Partla, tehdejšího dozorce v tzv. cikánském táboře Lety u Písku, jehož archiv fotografií zůstal uchován v rodině. Vnuk Františka Partla fotografie daroval Severočeskému muzeu v Liberci, které fotografie předalo Památníku Lidice. Celkově se jedná o 44 kusů černobílých historických fotografií formátu v průměru 9 x 6 cm. Snímky zobrazují dozorce letského tábora (z dosud identifikovaných např. František Partl, Jaroslav Fiala, Antonín Stejskal), skupinové fotografie dozorců s kuchaři a vězni (patrné zejména ženy a malé děti), skupinové fotografie uniformovaných dozorců tábora, dozorců s táborovými psy, vězeňské ubikace, celkové pohledy na tábor, zatím neidentifikované fotografie pravděpodobně z kasáren v Hradištku.

Druhý soubor fotografií pochází z pozůstalosti tehdejšího dozorce v tzv. cikánském táboře Lety u Písku Františka Kánského. Fotografický archiv Kánského byl jeho rodinou nabídnut starožitníkovi v Ústí nad Labem, který jej prodal Památníku Lidice. Soubor obsahuje 24 kusů černobílých historických fotografií formátu v průměru 9 x 6 cm. Snímky zobrazují celkové pohledy na tzv. cikánský tábor v Letech u Písku se zřetelným oplocením, skupinové fotografie pózujících četníků v uniformách (z dosud identifikovaných např. velitel Štefan Blahynka, který nahradil Josefa Janovského, František Kánský, Josef Černý), skupinové fotografie osazenstva včetně psů.

Do **fondu písemného materiálu** byl zaevidován soubor unikátních písemností z pozůstalosti jednoho z dozorců

▲ *František Kánský, dozorce tzv. cikánského tábora v Letech u Písku, z pozůstalosti Františka Kánského, pravděpodobně 1943, F 001/2018/038. Foto – autor neznámý. Ze sbírek MRK*

▲ *Vězni a personál tzv. cikánského tábora v Letech u Písku, z pozůstalosti Františka Partla, tehdejšího dozorce v táboře, 1943, F 001/2018/019. Foto – autor neznámý. Ze sbírek MRK*

tzv. cikánského tábora v Letech u Písku Františka Kánského (MRK 21/18/1–6), který obsahuje zejména dokumenty osobní povahy, unikátní je především Kánského korespondence, která dává nahlédnout podmínky v táboře v letech 1942–1943, nicméně zmínky o situaci romských vězňů jsou v těchto materiálech velmi vzácné. Dokumenty a fotografie z pozůstalosti Františka Kánského byly již Památníkem Lidice zpracovány do podoby putovní výstavy **František Kánský, český četník a dozorce z tábora Lety** a v beletristické knize Přemysla Veverky **Nelehká cesta za snem. Příběh českého četníka Františka Kánského, který byl dozorcem v cikánském táboře v Letech, ale o svém životě měl úplně jiné představy** (Nymburk: Pro Památník Lidice vydalo nakladatelství Vega-L, 2014). K poválečným osudům místa někdejšího letského tábora se váže také do fondu písemného materiálu nově nabytá dokumentace stavebního rozšíření velkokapacitního vepřína v Letech u Písku vypracovaná v listopadu 1976 (MRK 200/18). Historicky nedávné období protestů proti existenci tohoto ze-

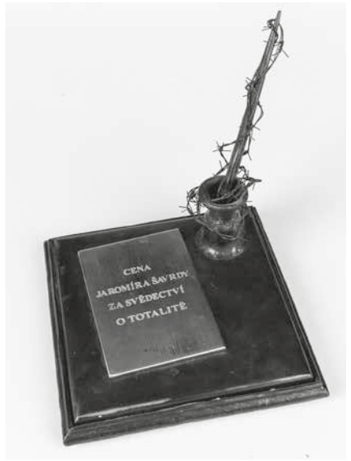

◀ *Cena Jaromíra Šavrdy za svědectví o totalitě udělená občanských sdružením Pant pamětnici holokaustu Romů Emílii Machálkové (1926–2017), ze sbírky Muzea romské kultury, MRK 300/18/17*

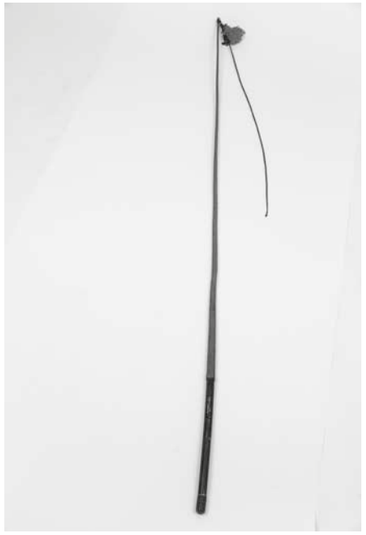

▲ *Šlahoun na koně, MRK 224/18, kočárový bič na koně zvaný pajču, MRK 225/18, bruska na elektrický pohon s příslušenstvím, MRK 283/18, ze sbírek MRK*

mědělského provozu na místě někdejšího tzv. cikánského tábora a blokád daného podniku zase dokládá přestřižený zámek na jízdní kolo, kterým se aktivisté z organizace Konexe v roce 2014 poutali k hlavní bráně vepřína (MRK 3/18).

Fond písemného materiálu byl rozšířen také o soubor předmětů z pozůstalosti pamětnice holokaustu Emílie (řečené Elina) Machálkové (1926–2017). Jedná se zejména o diplomy, ocenění a blahopřání spojené s činností paní Machálkové ve věci předávání vzpomínek na tragické osudy jí samotné i jejích příbuzných zejména žákům a studentům v rámci mnoha přednášek a besed (např. Cena Václava Bendy za zásluhy v boji za svobodu a demokracii udělená paní Machálkové Ústavem pro studium totalitních režimů v roce 2012, medaile ZA VLAST A ZA SVOBODU 1914–1918, 1938–1945 Českého svazu bojovníků za svobodu či Cena Jaromíra Šavrdy za svědectví o totalitě udělená občanským sdružením Pant v roce 2013) (MRK 300/18).

Mezi dalšími nově nabytými předměty do fondu písemného materiálu pocházejícími z provenience romských organizací stojí za pozornost předměty spojené s činností v roce 2018 nově založeného **Muzea romského národního obrození**, a zejména s výstavním projektem **100 let: Romové v Československu,** jenž byl prezentován ve dnech 20. 9.–10. 11. v prostorách Staroměstské radnice v Praze (MRK 214–217/18).

Podsbírka a **fond videodokumentace** byly rozšířeny o dalších 22 kusů BetaCam kazet se záznamy pamětníků holokaustu Romů během II. světové války získané darem od Nadace Film & Sociologie. Jde o záznamy, které byly pořízeny v roce 1996, ve sbírce již sice zastoupeny byly, ovšem pouze na VHS kopiích ve značně nižší kvalitě.

Fond dokumentace tradičních romských řemesel, profesí a zaměstnání byl rozšířen o několik předmětů dokumentujících způsoby obživy příslušníků dnes již historic-

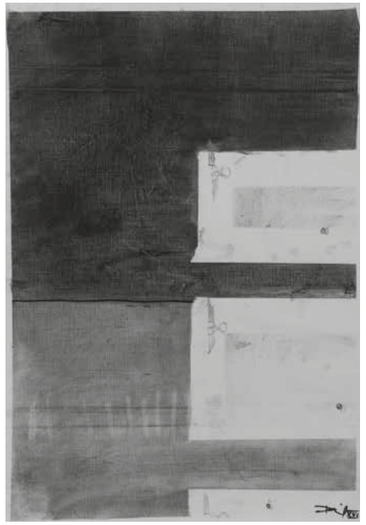

▲ *Zdeněk Daniel, Jednosměrná jízdenka, uhel na papíře, 40 x 60 cm, ze sbírek MRK148/18*

▲ *Zingara vulgo dicta, Hans Weigel, kolorovaný dřevořez, 1577, ze sbírek MRK 209/18*

▲ *Heligonka Antonín Hlaváček Praha v rukou Františka Vrby. Foto MRK – Adam Holubovský*

ských skupin českých a moravských Romů. Pan František Vrba (1939) ze skupiny českých Romů muzeu věnoval kožený „šlahoun“ (dekorace na koně s plechovými a kovovými ozdobami) a dva kočárové biče, které používal jako koňák u jezdeckého klubu v Praze. Moravská Romka paní Helena Ondrášová (1939), která je poslední nám známou do současné doby přeživší tzv. cikánského tábora Hodonín u Kunštátu, se živila po nějakou dobu jako brusička, toto řemeslo zdědila po svém otci. Muzeum od ní zakoupilo soubor elektrické brusky se stolem, brašnou na příslušenství, náhradními brusnými kotouči a nářadím.

Do podsbírky a **fondu audiodokumentace** – kolekce hudebních nástrojů se podařilo získat tři nástroje. Od již zmíněného pana Františka Vrby jsme zakoupili heligonku Antonín Hlaváček Praha, kterou sám zdědil po svém otci, v ladění D-G-C, ruční výroby, rok výroby odhadem kolem roku 1950, jejíž součástí je i originální kufr. Dále byl zakoupen hudební strunný nástroj korýtkového typu ruční výroby z majetku rodiny Lázokových a šestistrunná akustická kytara z majetku Miroslava Lázoka.

Fond výtvarného umění byl rozšířen o díla současných romských neprofesionálních a insitních umělců a také díla neromských autorů zobrazujících Romy. Architekt a výtvarník Zdeněk Daniel věnoval do sbírky soubor černobílých kreseb a jednu malbu, ve kterých se vyrovnává s minulostí své rodiny, jejíž většina byla deportována do koncentračního tábora (MRK 146/18–155/18). Darem od Poma Collinse jsme také získali dvě díla od nevidomé sochařky Boženy Přikrylové (MRK 252/18–253/18). Díky výzkumné cestě za *art brut* malířem Luďkem Farkašem do Kytlic jsme fond rozšířili o sedm jeho maleb (MRK 254/18–260/18). Do fondu přibyla také další díla Markéty Šestákové, Palyho Paštiky a Jána Berkyho. Raritou je získání kolorovaného dřevorytu *Zingara Vulgo Dicta* (Cikánka lidově řečená). Tento grafický list pochází z knihy krojů *Trachtenbuch*, která byla vydána v roce 1577, a jde o jedno z prvních zobrazení Roma.

Nesbírkové kolekce fondu audiodokumentace, fotodokumentace a videodokumentace jsou tvořeny zejména tzv. born digital záznamy (nahrané a editované v digitálním formátu). Jedná se zejména o vlastní dokumentační a výzkumnou činnost muzea – životopisná a vzpomínková vyprávění romských i neromských pamětníků, rozhovory s výtvarníky či řemeslníky, dokumentace romských hudebníků, dokumentace veřejných akcí muzea, vernisáže, přednášky, diskuze, pietní akty, komentované prohlídky ad.

Nesbírkový fond kopií archivních materiálů, který náleží k fondu písemného materiálu, pak obsahuje kopie vzešlé z badatelské činnosti pracovníků muzea a badatelů s muzeem spolupracujících. Tyto kopie slouží zejména pro badatelské účely i interní výzkumné potřeby pracovníků muzea a obsahují například dokumentaci k žádostem romských žadatelů o osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., tedy zákona o příslušnících Československé armády v zahraničí a o některých jiných účastnících národního boje za osvobození, uloženou ve Vojenském historickém archivu v Praze a soudní složky Romů vězněných v Pankrácké věznici v letech 1943–1944 z fondu Německé soudy v Protektorátu Čechy a Morava Archivu bezpečnostních složek.

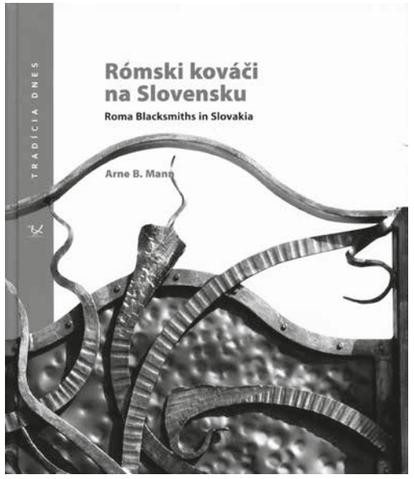

▲ *Publikace Rómski kováči na Slovensku*

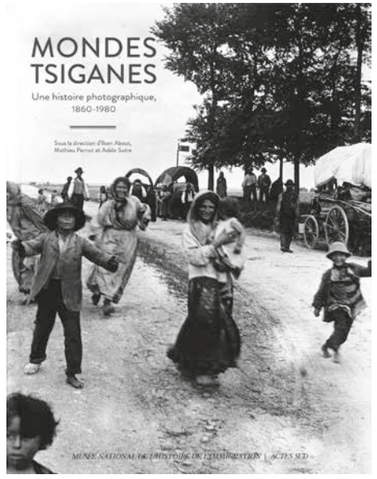

▲ *Publikace Mondes tsiganes*

V roce 2018 byl zahájen projekt dotovaný z Bader Philanthropies – Promotion na **zpracovávání souboru orální historie s tématem holokaustu** napříč sbírkovými fondy, v rámci něhož jsou prováděny rešerše, přepisy rozhovorů a revize stávajících přepisů, kompletace přepsaných rozhovorů s nahrávkami, prověřování licencí, dochází k utřídění, digitalizaci a katalogizaci audio, video nahrávek s rozhovory s pamětníky holokaustu a dalších doprovodných materiálů – fotografií a písemných dokumentů vztahujících se k tématu.

Pracovníci poskytovali **odborné konzultace a zajišťovali ve sbírkových fondech rešerše pro badatele**. Souhrnně se pracovníci oddělení v roce 2018 věnovali 54 badatelům ve 48 badatelských návštěvách a poskytli 28 konzultací.

V lednu vyvrcholila spolupráce na projektu digitálního archivu Romů *Rom Archive*, kam Muzeum romské kultury poskytlo zdigitalizované materiály průřezově téměř ze všech fondů do sekcí *Dance*, *Visual Arts* a *Politics of Photography* a souhrnnými zprávami a archivními materiály přispělo také do sekce *Voices of the Victims* za Českou a Slovenskou republiku.

▲ *Publikace Ještě jedno, Lído! Kaštánkovy příběhy z herny*

Provoz **knihovny** a studovny, která od roku 2017 spadá pod Odborné oddělení, probíhal v roce 2018 v již zavedeném režimu. Větší část fondu je přístupná pouze formou prezenčních výpůjček – v zájmu zachování celistvosti fondu s odborným zaměřením. Knihovna setrvale pracuje na elektronickém i fyzickém uspořádání fondu i nových přírůstků, včetně výstřižků z tisku. Knihovní fond Muzea romské kultury se i nadále ve své akvizici soustřeďuje na romskou krásnou literaturu, vedle toho na odborné a populárně naučné publikace o Romech a taktéž (výběrově) na knižní tituly tzv. ohlasové – zachycující ohlas romské kultury v písemné kultuře majoritní. Počet přírůstků za rok 2018 činí **236 knihovních jednotek**. Vedle akvizice klasických tištěných publikací probíhá souběžně i sběr elektronických publikací a jejich zařazování do systematické evidence. Z důležitých přírůstků za rok 2018 můžeme uvést obsáhlou monografii slovenského etnologa Arne B. Manna *Rómski kováči na Slovensku*, která je svým rozsahem unikátním počinem v dané tématice. Na téměř čtyř stech stranách, s více než stovkou vyobrazení, autor pojednal historii i současnost kovářského řemesla u Romů žijících po staletí na území dnešního Slovenska. Dále francouzsky vydaná reprezentativní kniha ***Mondes tsiganes: Une histoire photohgraphique***, průřezově zachycující Romy na historických fotografiích, a přírůstek ze současné beletrie romsky píšících autorů – a to knížka povídek Ilony Ferkové ***De mek jekh, Lído! Kaštankuskre vakeribena andal e herňa* – Ještě jedno, Lído! Kaštánkovy příběhy z herny**, která vyšla plně v romsko-českém vydání (Kher).

Z přínosných zahraničních dokumentačních cest můžeme zmínit účast na dvoudenní konferenci v pařížském

Musée National d'Histoire de l'Immigration, která proběhla v souvislosti s doprovodným programem k rozsáhlé fotografické výstavě ***Mondes tsiganes, La fabrique des images, Une histoire photographique, 1860–1980***. Tuto měl kurátorsky na starosti Ilsen About, historik z EHESS – *École des Hautes Études en Sciences Sociales*. Výstava prezentovala více než 800 fotografií Romů z celého světa z let 1860 až 1980, z historických fotografií byly ve výstavě zastoupeni známí fotografové jako Eugen Atget, André Kertész, Jacques Henri Lartigue nebo August Sander.

Při stejné příležitosti jsme navštívili také rozsáhlou výstavu romské malířky a spisovatelky Ceiji Stojky (1933-2013), která se uskutečnila v Paříži v galerii *La Maison Rouge* nazvaná ***Ceija Stojka. Une artiste rom dans le siècle*** (23. 2.–20. 5. 2018).

Kurátorka fondu výtvarného umění se zúčastnila prvního romského bienále **COME OUT NOW – 1st ROMA BIENNALE.** Projekt se zrodil z iniciativy romského umělce Damiana Le Bas, který zemřel v roce 2017. Bienále se odehrávalo v berlínském divadle Maxim Gorkij Theatre na počest Damianovi Le Bas a jeho tvorbě. Hlavní organizátorkou byla jeho manželka, umělkyně Delaine Le Bas.

Anita Topínková navštívila také výstavu finalistů slovenské ceny pro mladé umělce do 40 let – **Ceny Oskára Čepána** 2018. Mezi finalisty byla také umělkyně Emílie Rigová, která se ve své tvorbě věnuje otázkám identity, stereotypům i koexistenci menšiny s většinou. Emílie Rigová se na základě výběru mezinárodní poroty stala laureátkou ceny.

▲ *Ceija Stojka. Une artiste de siecle. Foto MRK – Adam Holubovský*

Po celý rok soustředili odborní pracovníci své úsilí na

▲*Pohled do instalace retrospektivní výstavy Gypsyland umělce Damiana Le Bas, Maxim Gorki Theatre, v rámci 1st Roma Biennale, Berlín. Foto MRK – Barbora Doleželová*

▲ *Instalace Emílie Rigové v rámci prezentace Ceny Oskára Čepana. Foto MRK – Anita Topínková*

▲ *Černý Janek – hlavní cena Festivalu MUSAIONfilm 2018 pro film Andrej Pešta: O Fotki*

přípravu a realizaci přechodné **výstavy** věnované pozoruhodné osobnosti **Andreje Pešty** (1921–2009). V rámci výstavního projektu **Andrej Pešta: Mire sveti / Světy Andreje Pešty** (23. 3. 2018–30. 9. 2018, prodlouženo do 10. 3. 2019) připravili ve spolupráci s teoretikem fotografie doc. Tomášem Pospěchem kurátorský výběr z Peštova unikátního

▲ *Cena za nejlepší český film na festivalu Etnofilm Čadca 2018 pro film Andrej Pešta: O Fotki. Foto MRK – Adam Holubovský*

rozsáhlého fotografického archivu, který je součástí sbírky muzea. Autorský tým zároveň připravil reprezentativní doprovodnou fotografickou publikaci **Andrej Pešta: O Fotki** a videodokumentátorka Anna Babjárová ještě stejnojmenný krátkometrážní **dokumentární film**. K přípravě výstavy byly využity sbírky MRK z fondů výtvarného umění, fondu fotodokumentace, videodokumentace, písemného materiálu a knihovního fondu. V době příprav se podařilo navázat kontakt s příbuznými Andreje Pešty. Výstavu doprovázel bohatý doprovodný program – komentované kurátorské prohlídky, přednáška doc. Tomáše Pospěcha na téma **Romové v české a slovenské dokumentární fotografii**, beseda s fotografy dokumentujícími Romy a romskou tematiku (za účasti Lucie Sekerkové, Jindřicha Štreita a Karla Tůmy), dále dvoudenní fotografická dílna realizovaná ve spolupráci s Komorou – tvůrčím prostorem pro analogovou fotografii v Brně, projekce krátkometrážních dokumentárních snímků z produkce České televize, výtvarné dílny a v neposlední řadě byla na konci roku vyhlášena fotografická soutěž na téma **Romská rodina a Romové za objektivem fotoaparátu**. Výstavní projekt byl přihlášen do soutěže Gloria musaealis 2018.

Pracovníci oddělení připravili a zrealizovali několik **akcí pro veřejnost**, v rámci nichž byly prezentovány mj. také vý-

sledky výzkumné činnosti. Na začátek června tak byl připraven komponovaný večer **Romové a 1968**, tematizující společenskou angažovanost Romů v Československu po II. světové válce, která v roce 1968 vyústila ve snahy o založení celorepublikové organizace. Zvláště bylo připomenuto 50. výročí aktivu Romů z Jihomoravského kraje, který se konal 18. 5. 1968 v Brně. V průběhu večera vystoupili historik Petr Lhotka, romistka Helena Sadílková, romistka a historička Milada Závodská a historik Dušan Slačka. Kromě přiblížení a připomenutí událostí zejména let 1968–1969 byly promítány unikátní filmové a rozhlasové záznamy z této doby a byla představena podoba publikace **Aby bylo i s námi počítáno**.

Na konec července byla připravena projekce filmu z produkce Československé televize Brno z roku 1975 **Cikánské melodie života** s následným hudebním vystoupením. V listopadu pak proběhla projekce krátkometrážního dokumentárního filmu České televize Brno z roku 1999 **Kluci z Torysek** (režie Jiří Šimáček, námět a scénář Jana Horváthová). Kurátor Matyáš Dlab pro tuto příležitost připravil úvod k projekci filmu, ve kterém do širšího kontextu zasadil ve filmu portrétované osobnosti hudebního rodu Bagárových, který prostřednictvím několika generací spoluvytváří nezastupitelným způsobem hudební rozmanitost města Brna.

V průběhu roku odborní pracovníci zajišťovali **přednášky z oblasti dějin a kultury Romů**, podíleli se na zajištění cyklu pro posluchače Historického ústavu FF MU. Historik Dušan Slačka participoval v rámci spolupráce s o. p. s. **Živá paměť** na programu pro školy **Romové v minulosti a Romové dnes**, na kulatém stolu k budoucí podobě památníku v Letech přednesl příspěvek **Poválečná připomínka romských obětí holokaustu ve veřejném prostoru v českých zemích**. Společně s knihovnicí a romistkou Miladou Závodskou realizoval workshop zaměřený na Svaz Cikánů-Romů (1969–1973) v rámci akreditovaného semináře pro učitele **Lidé a místa. Síla příběhů ve vyprávění o moderních dějinách**.

Historik se podílel také na mediálních výstupech muzea spojených s tématy dějin Romů, inicioval a vypracoval otevřený dopis MRK reagující na výroky předsedy SPD Tomia Okamury a spolu s dalšími pracovníky muzea následně vystupoval v médiích v rámci společenské debaty o dezinterpretaci historických faktů o tzv. cikánském táboře v Letech u Písku. K tématu připomínání obětí letského tábora publikoval v časopisu Dějiny a současnost (4/2018) článek nazvaný **Mezi připomínkou obětí a ideologií. Okolnosti vzniku filmu „Nezapomeňte na tohle děvčátko“**. Tématu holokaustu Romů se týkalo také účinkování historiků muzea (vedle historika Institutu Terezínské iniciativy Michala Schustera) v dílu publicistického pořadu České televize **Historie.cs** nazvaném **Aušvicate hi khér báro**, který byl natáčen přímo v prostorách hodonínského památníku.

Práce odborných pracovníků přinesla muzeu v roce 2018 hned několik ocenění. V lednu 2018 fotograf muzea Mgr. Adam Holubovský převzal první cenu za kolekci svých muzejně dokumentačních snímků v soutěži **Musaion Photo**, kterou každoročně pořádá Moravské zemské muzeum. Dokumentární snímek **Andrej Pešta: O Fotki** (režie: Anna Babjárová, 2018, 19 min.) vyhrál v červenci na 21. ročníku festivalu muzejního filmu v Uherském Brodě – **MUSAION-film 2018** hlavní cenu **Černý Janek**. Stejný film byl ke konci roku oceněn 1. místem v kategorii **nejlepší český film** na festivalu dokumentární tvorby **Etnofilm Čadca**.

V**ýzkumná a dokumentační činnost** pokračovala v roce 2018 ve všech mapovaných oblastech romské kultury a historie. Zájem byl soustředěn zejména na:

1/ **Okolnosti založení Svazu Cikánů-Romů v ČSR a Zväzu Cigánov-Rómov v SSR a společensko-politickou angažovanost Romů a snahy o založení romské organizace v poválečném Československu vůbec.** Výstupem tohoto výzkumu v archivech České republiky (Národní archiv, Archiv Kanceláře prezidenta republiky, Moravský zemský archiv) a na Slovensku (Slovenský národný archív, Štátny archív Košice) je odborná publikace **Aby bylo i s námi počítáno. Společensko-politická angažovanost Romů a snahy o založení romské organizace v poválečném Československu**, kterou připravili historikové MRK Milada Závodská a Dušan Slačka ve spolupráci s vedoucí semináře romistiky FF UK Helenou Sadílkovou.

2/ **Fotografickou tvorbu** a osobnost **Andreje Pešty** (výstupem byla přechodná výstava **Andrej Pešta: Mire sveti / Světy Andreje Pešty**, publikace **Andrej Pešta: O Fotki** a stejnojmenný dokumentární film).

3/ Oblast **romské hudby** – v souvislosti s přípravnou fází výstavního projektu **Lavutara. Cestami romských muzikantů a jejich písní** (vernisáž 7. 5. 2019). Tento vzniká ve spolupráci s desítkami hudebníků, organizátorů hudebního života, výrobců a opravářů hudebních nástrojů a dalších pamětníků a představuje město Brno jako jedno ze zásadních center romské hudební kultury v prostoru bývalého Československa. Lokální výzkum sleduje několik významných brněnských hudebních rodin, ve kterých se předává hudební řemeslo z generace na generaci, a prostřednictvím archivních i soudobých hudebních nahrávek a fotografických a audiovizuálních pramenů přibližuje nejvýraznější osobnosti, skupiny, události a příběhy nezastupitelné hudební kultury Brna. Za tímto účelem byl v průběhu celého roku realizován **cyklus individuálních výzkumných rozhovorů** se zástupci mapované kulturní oblasti – Rudko Bagár, Radek Čonka Horváth, Milan Horváth, Zdeněk Lázok, Jan Polyak, Marek Balog, Milan Danihel, Matúš Bagár, Ondrej Horváth.

Dalším výrazným badatelským počinem byla organizace **tří kolektivních setkání vybraných aktérů a pamětníků** v prostorách Muzea romské kultury, která se uskutečnila v průběhu podzimu. Těch se zúčastnili Milan Horváth, Julius Horváth, Ondrej Horváth, Rudko Bagár, Mirek Lázok, Jozef Krajčovič, Robert Lacko, Jozef Bagár, Mirek Bagár, Jan Polyak, Roman Lopéz, Matúš Bagár, Pavel Dirda, Zdeněk Lázok, Milan Lopéz, Josef Bagár ml., Lukáš Čonka, Irena Horváthová, Emil Horváth, Roman Horváth, Valika Vonášková (dříve Buchačová), Vojtěch Čonka, Josef Propper.

Pokračoval také **výzkum v oblasti holokaustu Romů** (František Vrba, Helena Ondrášová, Jan Hauer) a v oblasti výtvarného umění (Daniel Pešta, Dana Teinitzer, Ján Berky, Luděk Farkaš, First Roma Biennale Berlín, Cena Oskara Čepána – Emília Rigová aj.).

Činnost Odborného oddělení zajišťovalo v roce 2018 celkem devět odborných pracovníků. Na konci července ukončila pracovní poměr kurátorka fondu dokumentace tradičních romských řemesel, profesí a zaměstnání, fondu textilu a fondu šperku a cenin Mgr. Katarína Kolíbalová a pozice zůstala do konce roku neobsazena. V rámci výběrového řízení byla na pozici vybrána etnoložka Mgr. Eva Mazárová (která nastoupí od začátku roku 2019). Pozice dokumentátora sbírkové evidence byla navýšena na celý úvazek.

▲ ▶ *Setkání pamětníků v muzejní kavárně Beng! v rámci přípravy výstavy Lavutara, podzim 2018. Foto MRK – Adam Holubovský*